

LUND UNIVERSITY

Världsrörelsen som (s) missat

Pelling, Lisa; Wennerhag, Magnus

Published in:
Tiden

2003

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Pelling, L., & Wennerhag, M. (2003). Världsrörelsen som (s) missat. *Tiden*, (2), 18-21.
http://www.tankesmedjan.sap.se/tiden_under.asp?id=69

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Världsrörelsen som (s) missat

Idag finns en väldig global mobiliseringskraft som kan få miljoner människor ut på gatorna i hela världen.

Men socialdemokratins engagemang i denna framväxande rörelse har varit alltför svagt, skriver Magnus Wennerhag och Lisa Pelling i nya numret av Tiden (2/03)

Det är så fullt av folk på den fyrfiliga Vasagatan att det nästan inte går att ta sig fram. Hela Norra Bantorget täcks av ett böljande människohav. Inte ens strålände vårsol på första maj brukar samla så många demonstranter på samma plats. Här syns barnvagnar och rullatorer. Reclaim the Streets-aktivisterna har en bil som pumpar musik ur stora högtalare. Ett par tanter i päls ger intryck av att vara förstagsdemonstranter. Liksom väldigt många andra av de församlade.

Hur många är vi egentligen? Innan vi kan börja gå har demonstrationståget redan fyllt Kungsgatan, från fasad till fasad. Tre kilometer framåt, ända fram till amerikanska ambassaden.

Den största demonstrationen i mänsklighetens historia ägde rum den 15 februari 2003. Aldrig tidigare har så många människor demonstrerat på så många platser samma dag.

En vecka tidigare har de socialdemokratiska sidoorganisationerna samlats till ett möte. Många tror något stort är på gång. Men partistyrelsens representanter avfärdar demonstrationerna. ”I Stockholm kommer den inte att dra mer än fem-sex tusen medlemmar från marginaliserade vänstergrupper”, säger man. SSU, s-kvinnor och Broderskap avråds från att delta.

Några dagar senare står det klart att ingen demonstration samlat så mycket folk i huvudstaden sedan första maj 1975, då Vietnamrörelsen var som störst. Det talas om 100 000 vid Norra Bantorget, mellan 35 000 och 50 000 i demonstrationen. I Göteborg övertrumfades de stora demonstrationerna vid EU-toppmötet. I lilla Visby marscherade hela 800 personer runt ringmuren.

Samma dag hölls enorma demonstrationer i London, Rom och Barcelona. Liksom i sexhundra städer till, i över sextio länder.

Hur är det möjligt att mobilisera så mycket folk? Motstånd mot ett krig mot Irak, och motstånd mot en världsordning som möjliggör ett sådant krig, ger ingen heltäckande förklaring.

En del av förklaringen går att finna i Porto Alegre, en stad i södra Brasilien.

De senaste trettio årens omfattande samhällsomvandling, i riktning mot en global ordning, har på många sätt stärkt de internationella organens makt. Reglering av samhällsliv och ekonomi är nu till stor del beroende av vad som beslutas vid Världshandelsorganisationens, IMF:s och Världsbankens möten. Nationalstaterna underordnas globala maktstrukturer, även om det ytterst är samma stater som bygger upp – och beslutar över – de internationella organen.

Mest konsekvent med den globala ordningen i vardande är World Economic Forum. Här möts representanter för världens största ekonomier och diskuterar den globala ekonomin. Oavsett om de företräder mäktiga nationalstater eller de multinationella företagskomplex som har en intern omsättning större än flertalet länders BNP.

För trettionde året i rad samlades ett par tusen medelålders män klädda i kostym, på den schweiziska skidorten Davos den 25–26 januari i år. Mediabevakningen av denna de globala eliternas mötesplats var intensiv, men i år blev det allt mer uppenbart att det finns en annan global kraft som också vill säga sitt om världens tillstånd.

Som en motreaktion till det ekonomiska världsforumet skapades för tre år sedan World Social Forum. En rad sociala rörelser från såväl syd som nord ville se en motsvarande global mötesplats, avsedd för folkligt förankrade rörelser snarare än ekonomiska giganter. Platsen blev Porto Alegre, Brasilien.

Samtidigt med Davosmötet hölls där i år det tredje World Social Forum, under parollen ”Um outro mundo é possível” – en annan värld är möjlig. Där samlades ett oformligt myller av sociala rörelser, mitt i den heta brasilianska sommarvärmen. Där fanns fackliga organisationer, allt från sydafrikanska COSATU till svenska LO, etablerade enskilda organisationer som Amnesty, Greenpeace och Läkare utan gränser, biståndsorganisationer som Oxfam och Palmecentret, bonderörelser som de brasilianska jordlösa organisationen MST, och Attac, kyrkliga organisationer, kvinnoorganisationer, tankesmedjor, partier på vänsterkanten, gayrörelsen, miljö-, konsument-, handikapp- och en uppsjö andra organisationer.

I vad som skulle kunna ses som en gigantisk studiecirkel sammanstrålade 30 000 delegater för diskussioner och erfarenhetsutbyten, i 37 paneldebatter och så många som 1 700 seminarier. Sammanlagt deltog uppemot 100 000 människor i demonstrationer, ett ungdomsläger och en rad sidoforum.

Namnen på denna framväxande ”rörelse av rörelser” har varit många – globaliseringsrörelsen, den globaliseringskritiska rörelsen, rörelsen för global rättvisa, antiglobalisterna. Frågorna som denna mångfacetterade samling lyfter fram är ännu fler, och inte sällan är åsiktsskillnaderna mellan rörelsens olika delar stora. Det som förenar är en vilja att driva demokrati- och rättvisekrav på en global nivå. Ett försök att skapa ett globalt civilt samhälle, där demokratin hämtar sin kraft underifrån, från världens alla hörn.

Sedan det första sociala världsforumet för tre år sedan har detta sätt att mötas spritt sig som fenomen. Under förra året organiserades European Social Forum i Florens, och på ett motsvarande sätt på andra kontinenter. Lokala och regionala fora har hållits. I Sverige hölls i höstas bland annat ett Skåne Social Forum.

En av årets stora frågor i Porto Alegre var hotet om det annalkande kriget. Stora diskussioner hölls om hur den 15 februari skulle göras till en gemensam, global

demonstrationsdag. Genom den enorma folkliga kontaktyta som de närvarande organisationerna representerar kunde information om demonstrationen spridas snabbt och effektivt, via e-postlistor och hemsidor.

Organisationernas aktivister var drivande i lokala organisationskommittéer som i hela världen såg till att affischer trycktes och sattes upp. I Visby och Vilnius. I Malmö och Manila. Resultatet blev världens största demonstration, och historiens första verkligt globala mobilisering. På ett sätt som Socialistinternationalens skapare aldrig hade kunnat drömma om för 150 år sedan, då de knöt samman ett fåtal västeuropeiska fackförbund och socialistpartier för att föra en global kamp.

En av den internationella arbetarrörelsens nya ansikten är Brasiliens nyvalde president, Luiz Inácio Lula da Silva, eller Lula som han kallas. Förra året var han en av arrangörerna till World Social Forum. I år dess hedersgäst.

Lula har ett levnadsöde som hämtat från en klichéartad Hollywoodrulle. Han växte upp i slummen, tog arbete som svetsare och blev fackföreningsledare. De omfattande strejker han ledde under 70-talet bidrog till införandet av demokrati i Brasilien. 1980 skapade Lula arbetarpartiet PT, en allians mellan fackföreningsrörelsen, lantarbetare, kvinnorörelser och en mängd andra sociala rörelser.

I dag är PT ett massparti. Envetet har man slagits mot den nyliberala ekonomiska politik som Brasilien utsatts för, och organiserat ett folkligt motstånd mot nedskärningar och privatiseringar. Intressanta experiment med direktdemokratiskt beslutade lokalbudgetar har genomförts i Porto Alegre och andra PT-styrda städer. Likt en Brasiliens Per-Albin har Lula skapat breda sociala allianser för att kunna överbygga sitt lands gapande sociala klyftor.

Men genom sin koppling till den framväxande globaliseringsrörelsen framstår Lula som något mer än en nationell socialreformator. Hans parti PT var en av de drivande krafterna för att göra Porto Alegre till en mötesplats för rörelser från hela världen. Självt har han tagit steget ut på den globala politiska arenan.

Dagen efter sitt besök på World Social Forum flög han till de ekonomiska eliternas forum i Davos. Inte bara som en representant för Brasilien, utan även för att ge röst åt globaliseringsrörelsen. Han för in en bred, global rörelses krav i befintliga maktinstitutioner, representerar vår tids styvbarn.

På forumet fanns det förvisso de som var kritiska till att Lula skulle beblanda sig med den globala makteliten på World Economic Forum. I sitt tal inför 70 000 åhörare bemötte han denna kritik. Sociala aspekter på globaliseringen skulle aldrig ha diskuterats i Davos om det inte hade varit för forumen i Porto Alegre. Nu fanns chansen att föra fram rörelsens kritik och argument även i maktens finrum, menade Lula.

Fenomenen Lula och PT ligger i linje med en egentligen rätt traditionell socialreformistisk moderniseringstanke, där massorna genom sociala rörelser görs delaktiga i samhällsbygget, och rörelsernas representanter tar plats i de etablerade

maktinstitutionerna. På samma sätt som när arbetarklassen i Sverige genom arbetarrörelsen och andra folkrörelser inkluderades i ett gemensamt folkhemsbygge. Då byggdes det nya samhället på nationell nivå, nu riktas ansträngningarna mot den globala nivån.

På forumet, fjärran från Lulas framträdande i Davos, fortsätter diskussionen om hur demokratin i en globaliserad värld kan gestalta sig. Rösterna är många.

En del menar att nationalstaten fortfarande är viktig, men efterlyser en demokratisering av de globala institutionerna. Folket går att representera även på en global nivå. Andra sätter sin tilltro till mer direktdemokratiska modeller, och menar att den globala demokratin måste se annorlunda ut än den nationella representativa. Ytterligare andra, särskilt många av rörelserna i syd, vill återge nationalstaten dess forna makt.

Porto Alegre bubblar av vilda idéer och demokratisk experimentlusta, men kanske främst av en vilja att göra makten över utvecklingen till en angelägenhet för flertalet. Som så många gånger förr när en större samhällsförändring sker, mobiliserar sig sociala rörelser. För att påverka befintliga maktinstitutioner, men kanske långt viktigare, för att våga tänka bortom dessa institutioner. Förutsättningslöst söka vägar att vidga demokratins verkningsområden. På samma sätt som arbetarrörelsens idéer om en mer rättvis värld kom att driva fram den nationalstatliga demokratin och välfärdsstaten, finns det mycket som talar för att de tankar som florerar på World Social Forum kommer att driva fram förändringar i vår egen tid, och göra globaliseringen mer rättvis och demokratisk.

Det finns en mobiliseringskraft som kan dra 30 000 delegater till World Social Forum, och få miljontals människor ut på gatorna i hela världen. Det är en maktfaktor i sig. Rörelsen har en tyngd att lägga i vågskålen, den kan skifta den globala maktbalansen.

Denna nya rörelse av rörelser knyter samman människor oavsett var någonstans i världen de befinner sig. Med respekt för åsiktsskillnader och skillnader i organisationskulturer och traditioner vaskas gemensamma krav fram, och sätts i verket på olika nivåer. Det är långt ifrån nubbilden av sekteristiska, teoretiska vänsterrörelser, oförmögna till praktiskt förändringsarbete. Och långt ifrån den trögrörlighet, interna disciplin och strömlinjeformning som schablonmässigt brukar tillskrivs såväl socialdemokratiska som leninistiska partier.

Som Göteborgsutredningen konstaterar i sitt betänkande kan dagens nya sociala rörelser ses som en reaktion på att de politiska institutionerna går i otakt med utvecklingen. Vårt eget parti har på många sätt haft svårt att relatera till de nya former av politiskt engagemang som de nya rörelserna är ett uttryck för. Främst till dess pluralistiska och spretande organisationsstruktur, där det saknas officiella representanter och en fastslagen enhetlig politisk linje.

Socialdemokratins engagemang i den framväxande mångfacetterade globaliseringsrörelsen har varit svagt, och vi har haft problem att relatera till Lulas rörelseparti PT, som ju är en salig blandning av trotskister och syndikalister såväl som

socialdemokratiska fackföreningskämpar. Förvisso var det Göran Persson som överlämnade inbjudan till PT att gå med i Socialistinternationalen, men det skedde först när Lula hunnit bli president.

Det talas ofta om mångfald i politiken i dag. Om att hela vårt samhälle blir mer mångfacetterat och att det inte längre går att pådyvla folk enhetliga och homogeniserande systemlösningar. Men det talas alltför sällan om mångfald i själva politikens former. Om de försök att tänka och praktisera nytt som många av de sociala rörelserna för fram. I Sverige. Globalt. Nya vägar till demokrati, som skapar bättre förutsättningar till såväl mångfald som gemenskap. I det politiska förändringsarbetet. I samhället i stort.

Partistrukturerna av i dag går en annan väg. Partidisciplin, uttryck som ”att tala med en röst”, fokusering på partiföreträdare och mediastrategier. Rörelseengagemang blir mindre viktigt. Fokusgrupper och interna opinionsundersökningar ersätter nära och dynamiska band till sociala rörelser, när stämningarna hos de breda massorna skall läsas av. Att man går miste om något i och med denna utveckling, vittnar demonstrationen den 15 februari om.

Att kommunicera med folket genom mediautspel och opinionsundersökningar kan fungera på kort sikt. Men mer genomgripande samhälls- och attitydförändringar kan varken fångas upp eller bemötas med dessa medel. Att 60-talets rörelseprotester mot Vietnam och apartheid fick fäste inom socialdemokratin, och gjorde internationalismen till ett signum för partiet, berodde inte på idoga opinionsundersökningar. Snarare på att parti- och sidoorganisationer ingick i detta rörelsesammanhang, och att socialdemokratin agerade som en stark folkrörelse i dessa frågor.

Exemplena PT och World Social Forum visar att en annan väg är möjlig. Mångfald och öppenhet mot nya sociala rörelser kan tas tillvara som en stark kraft i arbetet med att förändra samhället. Frågan är också om inte en sådan väg är nödvändig, för ett parti som vill kunna påverka ett omfattande samhällsligt förändringsskede och samtidigt vara brett folkligt förankrat.

De historiska exemplen är många på hur en gång folkliga rörelser till slut reducerats till en del av statsapparaten, sopats bort från makten när deras bristande kontakt med folket fått dem att förbise omfattande samhällsförändringar.

Den 15 februari missade socialdemokratin en historisk möjlighet. Våra ministrar har i efterhand hävdade att demonstrationerna i själva verket inte riktades mot regeringen. Det är att prata nyspråk. Hade socialdemokratin vågat engagera sig hade man inte blivit tagen på sängen och sett sig tvungen att förklara bort kritiken. Snarare hade man kunnat påverka den politiska inriktning som fredsdemonstrationen hade.

Men det finns samtidigt andra tendenser inom partiet. I höstas medverkade både partiet och LO på Skåne Social Forum. På Uppsala Social Forum som hålls i april kommer hela länets arbetarrörelse att delta. Vid årets World Social Forum i Porto

Alegre återfanns representanter för LO, SSU och s-kvinnor, samt en representant för partiet och riksdagsgruppen i form av s-riksdagsmannen Leif Jakobsson. Förståelsen för folkrörelsearbetets nödvändighet även i en globaliserad värld sprider sig.

Lisa Pelling

Internationell ledare,

socialdemokraterna i Uppsala län,

politisk sakkunnig på UD

Magnus Wennerhag

Forskar om sociala rörelser,

f d ledarskribent på Arbetet